

ἐλευθέρους εἰς τὸ ἐμπόριον, παρέδωκε τὰς δημοσίας τόπους εἰς τὰς πολίτας, ἔβαλεν ὅλως τὰς τέχνας εἰς κινήσιν, καὶ γεμίτας τὴν πόλιν μὲν θησαυροῦς, ἔφερον αὐτὴν εἰς ἐκείνην τὴν μεγαλοπρεπῆ κατὰσασιν, δι' ἣν ἐγένετο μετὰ ταῦτα τόσων περιβόητος. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγένοντο, μαθὼν ἔτι Κῦρος, ὁ νεώτερος υἱὸς Δαρείου τῆ νύμφης, βασιλέως τῆς Περσίας, ἦλθεν εἰς Σάρδεις, ἀνεβῆ αὐτῷ διὰ τὸ ἐπισκεφθῆ καὶ τὸ ἐγκαλέσῃ τὸν Τισσαφέρην, ὅτι διὰ τὸ διπλῆν ἡθροῦς καὶ διὰ τὴν προδοσίαν πρὸξένητε τόσων βλάβην καὶ εἰς τὰς δύο συμμάχους. Ὁ Κῦρος μισῶν ἐς ἄκρον αἰτὸν τὸν σατράπην, συγκατένευσε εἰς τὸ ζήτημα τῷ Λυσάνδρῳ, ὑποχόμενος ἂν αἰξήσῃ τὸν μισθὸν τῶν ναυτῶν (1) καὶ τὸ δῶσθαι πᾶσαν ἐνδεχομένην βοήθειαν.

Αὕτη ἡ ἐλευθεριότης πρὸξένησεν εἰς ὅλον τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ἄκραν χαρὰν καὶ ζήλον, καὶ ἀφῆκε τὸν τῷ ἐχθρῷ σχεδὸν ἔρημον· ἐπειδὴ οἱ περισσότεροι ναῦται ἔτρεχον, ἔπε οὗ μισθοῦ ἦτο περισσότερος. Οἱ Ἀθηναῖοι μαθόντες τῆτο, ἠγωνίζοντο διὰ τῷ Τισσαφέρῳ ἂν ἀποκτήσῃ τὴν εὐνοίαν τῷ Κύρῳ· ἀλλ' οὗτος δὲν ἠθέλε ἂν ἀκροαθῆ κατ' ἐδέεινα τρόπον, μὲ ὅλον ὅτι ὁ σατράπης παρίσῃ αὐτῷ, ὅτι τὸ συμφέρον τῷ βασιλέως ἀπῆται τὸ τὸ μὴ μεγαλύνῃ τὰς Λακεδαιμονίους, ἀλλὰ ἂν ἀντισαθμίξῃ τὴν δύναμιν τῷ ἐνὸς μέρους μὲ τὴν δύναμιν τῷ ἑτέρου, διὰ τὸ νὰ δικαιωσῃ τὸν πόλεμον, καὶ ἔτω τὸν ἐξολοθρεύσῃ καὶ τὰ δύο μέρη μὲ τὰς ἀμοιβαίας διχονοίας.

Ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης μισεύσας ἐκ τῆς Σάμου, διὰ τὸ νὰ ὑπάγῃ τὸν ἀνάξῃ τὰ πρὸς τὸν μισθὸν ἀναγκαῖα χρή-

(1) Καθὼς ναύτης ἐλάμβανε 4 ὀβολοὺς τῆς ἡμέρας.

ματα, ἐνεχείρισε τὴν διοίκησιν τῆς στόλης εἰς τὸν Ἀντίοχον, προσέξας νὰ μὴ ναυμαχήσῃ, μήτε νὰ ὀρμήσῃ, ἀπόντος αὐτῆ, κατὰ τῆς ἐχθρῆς. Ἀλλ' ὁ Ἀντίοχος θέλων νὰ δοξασθῇ διά τινος λαμπρῆ κατορθώματος χωρὶς νὰ ἔχῃ συγκοινωνὸν τῆς δόξης, δὲν ἐφύλαξε τὸ προσαχθῆναι, ἀλλὰ παρευθὺς ἐπλευσε πρὸς τὴν Ἐφεσον, καὶ ἔλθων εἰς αὐτὸ τὸ σῶμα τῆς λιμένος, ἠγωνίζετο νὰ ἐρεθίσῃ τὸν ἐχθρὸν εἰς μάχην. Ὁ Λύσανδρος κατ' ἀρχὰς μὲν ἐσείλε κατὰ τῆς Ἀντιόχου ὀλίγας ναῦς· ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐχώρην εἰς βοήθειαν μὲ ἄλλας περισσοτέρας νῆας, ἐφθάσαν καὶ ἄλλαι νῆες τῶν Λακεδαιμονίων ὁμοίως, καὶ ἔτι κατ' ὀλίγον συνήλθον καὶ οἱ δύο στόλοι· καὶ γενομένης ἐκατέρωθεν κρατερᾶς μάχης, ὁ μὲν Λύσανδρος τελευταῖον ἐνίκησεν, ὁ δὲ Ἀντίοχος ἐθανατώθη, καὶ δεκαπέντε τριήρεις ἐπιάνωσαν. Μαθὼν ὁ Ἀλκιβιάδης τὴν φθορὰν τῶν Ἀθηναίων, ἔδραμε πρὸς βοήθειαν καὶ πρέσβηται τὸν ἐχθρὸν εἰς δευτέραν ναυμαχίαν· ἀλλ' ὁ Λύσανδρος εὐχαριστέμενος ἐπ' ἐκείνη τῇ νίκῃ, δὲν ἤθελε νὰ ἐμπιστευθῇ πλέον εἰς τὴν τύχην.

Ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας ὁ ἀκατάστατος δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἤρξατο πάλιν νὰ ἐγκαλῆ τὸν Ἀλκιβιάδην ὡς ἀνάξιον· καὶ αὐτὸς, ὅστις πρὸ ὀλίγου ἐλατρεῦετο ὡς θεὸς, καθηρέθη ἤδη τῆς ἀξιώματος (1) διὰ μόνην ψευ-

(1) Οἱ Ἀθηναῖοι ἐσεύλαν ἤδη δέκα στρατηγούς, τὸν Κόνωρα, Διομέδοντα, Λυσίαν, Περικλῆα, Ἐρασιπύδην, Ἀριστοκράτην, Ἀρχίστατον, Πρωτόμαχον, Θερασύβηλον καὶ Ἀριστογένην. Ὁ Ἀλκιβιάδης κατέφυγεν εἰς τὰ ἐν τῇ Θράκῃ τείχη τε, ὅπερ εἶχε πάλαις θησαυρὸς (Ξενοφ. Βιβλ. Α. Κεφ. Ε'. §. 1.).

δὴ ὑποψίαν, ὅτι δὲν ἔκαμε τὸ χρέος τε. Τὸ δὲ κύριον αἴτιον τῆς κατατροφῆς τε ἦτο ἡ δόξα, τὴν ὑποψίαν ἀπὸ τῆς ἀλάσεως εἰς πολλὰς περιστάσεις· ἐπειδὴ αἱ παντοτειναὶ νίκαι τε ἐνετύπωσαν εἰς τὸν δῆμον τοιαύτην ὑπόληψιν περὶ αὐτῆ, ὥστε ἐνόμιζον ἀδύνατον τὸ ν' ἀτυχίῃ εἰς κινδύνον ἐπιχείρημα, καὶ ἐντεῦθεν ἔλαβον οἱ ἐχθροὶ αὐτῆ εὐκαιρίαν νὰ τὸν διαβάλωσιν εἰς τὸν δῆμον, ἐπιφορτίζοντες τὸσον τὰ ἑαυτῆ ἀμαρτήματα, ὅσον καὶ τὰ τῶν ἄλλων.

σ. χ. 407.

Ἐν τέτοις, ληγέσης τῆς ἐνιαυσίᾳ ναυαρχίας τῆ Λισιάδου, διακρίθη διάδοχος ὁ Καλλικρατίδας, ἀνὴρ αὐστηρὸς ἐξ ἴσθι καὶ πρὸς ἑαυτὸν καὶ πρὸς τὰς ἄλλας, ἀπρίστος εἰς τὴν κολακείαν καὶ τρυφερότητα, καὶ ἄσπονδος ἐχθρὸς τῆς πολυτελείας, φυλάττων τὴν μετριότητα, σωφροσύνην καὶ αὐστηρότητα τῶν ἀρχαίων Λακεδαιμονίων, ὥστε ὅλ' αὐτὰ μὴ ὄντα τότε κοινὰ, διέσελλον αὐτὸν μάλιστα τῶν ἄλλων. Αὐτὸς ἦτον ἐνάρετος καὶ κατὰ πάντα δίκαιος, καὶ εἶχε τὸσον ἀπλῆν καὶ εἰλικρινῆ διάθεσιν, ὥστε ἐχθρεύετο τὸ ψεῦδος καὶ τὸν δόλον, κοσμέμενος ἐν ταύτῳ μὲ εὐγένειαν καὶ μεγαλοψυχίαν ὄντως Σπαρτιατικὴν. Τὸ πρῶτον ἐπιχείρημα τέττι τῆ νέᾳ ναυάρχῃ ἐγένετο κατὰ τῆς ἐν Λέσβῳ Μηθύμνης, τὴν ὁποίαν προσβαλὼν, ἐκυρίευσεν κατὰ κράτος· εἶτα δὲ ἐφοβέρισεν τὸν Κόνωνα, τὸν Ἀθηναίων στρατηγὸν, νὰ παύσῃ αὐτὸν μοιχῶντα τὴν θάλασσαν, καὶ μετ' ὀλίγον διώξας αὐτὸν εἰς τὸν λιμένα τῆς Μιτυλήνης μὲ 170 νῆας, ἐπίασε τριάκοντα, καὶ αὐτὸν ἐπολιόρκησεν ἐν τῇ πόλει, ἀποκέψας ὅλας τὰς τροφὰς, καὶ ὀλίγω ὕπερον κυριεύσας ἄλλας δέκα ναῦς ἐκ τῶν δώδεκα, αἱ ὑποταί ἤρχοντο πρὸς βοήθειαν τῆ Κόνωνος· τέλος δὲ ἀκέσας, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἠτοίμασαν ὅ-

λην τὴν δύνάμιν των συνισαμένην ἀπὸ 150 πλοῖα, αὐτὴ μὲν ἀφῆκε πεντήκοντα τῶν ἑαυτῆ νηῶν καὶ ἄρχοντα Ἐτεόνικον πρὸς ἐξακολύθησιν τῆς πολιορκίας, αὐτὸς δὲ πλεύσας μὲ τὰς λοιπὰς ἑκατὸν καὶ εἴκοσιν, ἀπήντησε π. χ. τὸς Ἀθηναίους εἰς τὰς Ἀργινέσας ἀντικρὺ τῆς Λέσβου. 406. Ὁ κυβερνήτης ἐσυμβέβηεν αὐτῷ ν' ἀναχωρήσῃ, διότι ὁ ἐχθρὸς ἦτον ἀνώτερος κατὰ τὸν ἀριθμὸν, αὐτὸς δὲ ἀπεκρίθη, ὅτι ἡ Σπάρτη δὲν συνίσταται ἀπὸ ἑνα μόνον ἀνδρῶπων, καὶ ὅτι δὲν θέλει κατοικιωθῆ χειρότερον, ἢ ἂν αὐτὸς ἀποθάνῃ (1).

Ἡ μάχη ἐχρημάτισε μακρὰ καὶ σφοδρὰ, ἕως ἔτελευταίου ἡ ναὺς τῆ Καλλικράτιδος ἐμπεσῆσα μεταξὺ τῆ ἐχθρῆ ἐβυσίθη, τὰ δὲ λοιπὰ ἔφυγον. Οἱ Πελοποννήσιοι ἐζημίωσαν ὡς 70 πλοῖα, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι εἰκοσιπέντε μὲ αὐτὸς τὸς ἐν αὐτοῖς ἀνδρας. Οἱ Ἀθηναῖοι στρατηγοί, οἵτινες εἶχον ἐκ συμφώνου τὴν ἐξουσίαν τῆ σύλῃ, ἀντὶ ν' ἀνταμειφθῶσι διὰ ταύτην τὴν ἐνδοξὸν νίκην, ἔλαβον βαρβαρικὴν μεταχείρισιν ἀπὸ τῆς ἀχαρίστου συμπολίτας· ἐπειδὴ ἐγκαλέμενοι ὑπότινων (2) ἐνώπιον τῆ κριτηρίας, ὅτι ἀφῆκαν ἀτάφους τὸς πνιγέντας ἀνδρῶπους (3), ἐν ᾧ ἐδύναντο νὰ τὸς ἀνα-

(1) Οὐδὲν μὴ κάκιον οἰκιστῆται, αὐτῆ ἀποθανόντος· φεύγειν δὲ αἰσχρὸν εἶναι ἔφη.

(2) Ὅλοι οἱ στρατηγοὶ ἀνεκλήθησαν πλὴν τῆ Κόνωνος, εἰς τὸν ὅποιον ἔστειλαν δύο συστρατηγοὺς, Ἀδείμαντον καὶ Φιλοκλέα.

(3) Μίγα ἐγκλημα ἦτο παρὰ τοῖς παλαιοῖς, ὅτε δὲν ἐπεμελεῖτό τις νὰ θάψῃ τῆς τεθνεῶτας. Διὸ μεθ' ὅλας τὰς μάχας ἡ πρώτη φροντίς ἦτο νὰ θάπτωσι τὸς ἀποθανόντας, καὶ νὰ ζητῶσι πρὸς τοῦτο ἀπὸ τὸν νικητὴν ἀνακωχὴν.

σώσωσιν, ἐβλήθησαν εἰς τὰ δεσμά, διὰ τὴν ἀπολογία-
 θέν ἔμπροσθεν τοῦ δήμου· καὶ ἐλθόντες ἔλεγον πρὸς ἀ-
 πολογίαν, ὅτι αὐτοὶ διώκοντες τὸν ἐχθρὸν ἔδοσαν
 μὲν τὰς πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων ἀναγκαίαις δια-
 ταγὰς εἰς τὰς ἐπίτηδες διορισθέντας ἄνδρας, καὶ μά-
 λις εἰς τὴν Θηράμενην, ὅσιν ἦτον ἤδη ὁ ἐνάγων, ἀλλ'
 αἱ προσαγαίτων δὲν ἐδύναντο νὰ ἐκτελεσθῶσι διὰ τὸν
 συμβάντα σφοδρὸν χειμῶνα. Αὕτη ἡ ἀπολογία ἐφά-
 νη τόσον εἰλογοφανῆς, ὥς πολλοὶ παρισάμενοι ἐζή-
 τεν νὰ γένωσιν ἐγγυηταὶ ὑπὲρ αὐτῶν· εἰς ἄλλην ὅ-
 μως ἐκκλησίαν (ἐπειδὴ τότε ἦτον ἀργὰ) οἱ δημοτάραι
 ἐζήτην δικαιοσύνην, καὶ τόσον ἐφόβισαν τὰς πρυ-
 τάνεις, ὥς ἐξ αὐτῶν μόνος ὁ Σωκράτης δὲν ἔδωκε
 τὴν ψῆφόν τε εἰπὼν μετὰ θάρρους, ὅτι δὲν ἤθελε νὰ
 πράξῃ τι ἐναντίον τοῦ νόμου. Ὁ ῥήτωρ, ὁ συνήγορος
 τῶν στρατηγῶν, εἶπεν, «ὅτι οἱ στρατηγοὶ δὲν ἠμέλη-
 σαν ἐν ἔδρῳ τὸ καθήκον των, ἐπειδὴ ἔδοσαν πα-
 ραγγελίαν νὰ ἐνταφιασθῶν τὰ νεκρὰ σώματα· ὅτι
 ἔνοχος μάλιστα θανάτου ἦτον ἐκεῖνος μόνον, ὅστις ἔ-
 λαβεν αὐτὴν τὴν παραγγελίαν καὶ δὲν ἔπραξε κατ' αὐ-
 τήν· ὅτι καὶ αὐτὸς δὲν κατηγορεῖ κανένα, διότι ὁ
 αἰφνιδίος χειμὼν ἦτον ἀναντίρρητος ἀπολογία, ἀ-
 θαῦσα ἐξ ὀλοκλήρου τὰς ἐγκαλεμένους. Αὐτὸς ἐζή-
 τησε νὰ τοῖς δώσωσιν ὀλοκλήρον ἡμέραν πρὸς ἀπολο-
 γίαν, τὸ ὅποτον δὲν ἤρνευτο καὶ εἰς τὰς μεγίστας πταί-
 σιας, καὶ νὰ κρῖνωσι καθ' ἕκαστον κατ' ἰδίαν, καὶ ἔλεγε
 παρισῶν, ὅτι κανὲν πρᾶγμα δὲν τὰς ἐβίαζε νὰ κά-
 μωσι μὲ τὴν σπευδὴν ἀπόφασιν, ἀπὸ τῆς ὁποίας
 ἐκρέματο ἡ ζωὴ τῶν ἐνδοξοτάτων πολιτῶν· ὅτι ἐμά-
 χοντο ὀπίσω μὲ τὰς θεάς, ὅταν ζητῶσι λογαριασ-
 μὸν ἀπ' ἀνθρώπων διὰ τὰς ἀνέμους καὶ καιροὺς ἐπ' ἑ-

ἤθελεν εἶσθαι ἡ μεγίστη ἀχαριστία καὶ ἀδικία τὸ νὰ ψη-
 φίσωσιν εἰς θάνατον τὰς νικητὰς, εἰς τὰς ὁποίας ὤφει-
 λον νὰ ψηφίσωσιν σεφάνους καὶ τιμὰς, καὶ νὰ παραδώσωσιν
 τὰς ἐλευθερωτὰς τῆς πατρίδος εἰς τὴν λύτταν τῆ
 φρόνης· καὶ ὅτι ἂν κάμωσι τῆτο, εὐθὺς μετὰ τὴν ἀ-
 πίφασιν ἤθελεν ἀκολοθεῖσθαι αἰφνιδια καὶ ἀνωφελῆς
 μεταμέλεια, ἡ ὁποία θέλει ἐγκαταλίπει τὸ πικρό-
 ταν συνειδὸς, καὶ θέλει κατακαλύψει αὐτὰς με ἀί-
 ριδιον ἀτιμίαν.⁶⁶ Μετὰ πολλὰς Φιλονεικίας, ὁκτὼ ἐκ
 τῶν δέκα κατεδικάζωσαν, ἀλλ' οἱ ἕξ μόνον ἐθανα-
 τώθησαν (1), ἐν οἷς ἦτο καὶ Περικλῆς, ὁ υἱὸς τῆ με-
 γάλου Περικλέους. Μεταξὺ τῆτων ἦτο καὶ ὁ Διομέδων,
 ἀνὴρ γνωστὸς διὰ τε τὴν ἀρετὴν καὶ ἀνδρίαν, ὅστις ἀγό-
 μενος εἰς θάνατον, ἐζήτησε νὰ τὸν ἀκέσωσι· σιωπη-
 σάντων δὲ πάντων, εἶπεν. “Ὡ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εὐ-
 χομαί νὰ μὴ ἐκβῆ πρὸς δυσυχίαν τῆς πόλεως ἡ κατ'
 ἡμῶν κατάκρισις· τῆτο δὲ μόνον ζητῶ χάριν περὶ ἐ-
 μαυτῆ καὶ τῶν συντρόφων με, τὸν ἀποδώσητε ἀντὶ ἡμῶν
 πρὸς τοὺς θεὸς τὰς εὐχὰς, ὅσας ἐκάμομεν ὑπὲρ
 τῆς σωτηρίας ὑμῶν καὶ ἡμῶν· ἐπειδὴ εἰς τὴν ὑπεράσ-
 πισιν αὐτῶν, τὰς ὁποίας ἐπεκαλέωθημεν πρὶν τῆς μά-
 χης, χρεωσῶμεν τὴν ἡμετέραν κατὰ τῆ ἐχθρῆ νί-
 κην (2).⁶⁶ Πάντες οἱ ἐνάρετοι καὶ καλοὶ πολῖται ἐ-
 δάκρυσαν ἀκέοντες αὐτὴν τὴν φιλάγαθον καὶ θεοσεβῆ
 ὁμιλίαν, καὶ ἐθαύμαζον τὴν ἀνεξικακίαν τῆ ἀνδρός, ὅ-
 στις βλέπων ἑαυτὸν καταδικαζόμενον ἀδίκως, δὲν ἔδει-
 ξεν ἕδὲ τὴν ἐλαχίστην μνησικακίαν, ἕτε εἶπέ τι κατὰ

(1) Ὁ Πρωτόμαχος καὶ ὁ Ἀριστογένης ἔφυγον, ὁ δὲ
 Θεραμένης ἀπελύθη.

(2) Διόδ. Σικελ. Βιβλ. ΙΓ'.

τῶν κρινάντων, ἀλλ' ἀποβλέπων ἀεὶ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἀχαρίστου πατρίδος, ἢ ὅποια τὸν κατεδίκασεν εἰς θάνατον, ἐφρόντιζε μόνον δι' ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον αὐτὴ καὶ ἐκεῖνοι ἐχρεώσθη εἰς τὰς θεὰς ἕνεκα τῆς νίκης. Αὕτη ἡ μεγάλη ἀδικία καὶ ἀχαριστία ἔδωκε τὴν ὀλοῦσερον πληγὴν εἰς τὰ πράγματα τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὅποιοι μετὰ τὴν ἐν Συρακῆσιν φθορὰν ἡμιλλῶντο μὲν ἐπ' ὀλίγον, ἀλλ' ἀπὸ τῆ νῦν ἐξέκλινον τελείως, ἂν

π. χ. 405. Ὁ Φαινόμενοι νικηταί.

Οἱ δὲ πολέμιοι, μετὰ τὴν τελευταίαν φθορὰν, προσέδρομον πάλιν πρὸς τὸν Λύσανδρον (1), ὁ ὅποιος τὴν ὁδήγησε πολλάκις εἰς νίκην· καὶ πέμψαντες πρέσβεις εἰς τὴν Λακεδαιμονίαν, παρεκίνησαν ἐνθέρμως τὴν ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ στρατόπεδον. Οἱ Λακεδαιμόνιοι θέλοντες καὶ ν' ἀρέσωσιν εἰς τὰς συμμάχους, καὶ νὰ μὴ παραβῶσι τὸν νόμον, ὁ ὅποιος ἀπηγόρευεν αὐτοῖς νὰ δίδωσι τὴν ναυαρχίαν δις εἰς τὸν αὐτὸν ἄνδρα, ἔσειλαν τὸν Λύσανδρον λόγῳ μὲν μὲ κατώτερον ἀξίωμα, ἔργῳ δὲ μὲ δύναμιν ναυάρχου. Διὸ πλεύσας εὐθύς ὁ Λύσανδρος πρὸς τὸν Ἑλληνισκόντον, καὶ πολιορκήσας τὴν Λάμψακον, ἐκυρίευσεν αὐτὴν ἐξ ἐφόδου καὶ ἀφῆκεν εἰς τὴν διαρπαγὴν τῶν στρατιωτῶν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πλέοντες κατὰ πόδας, ὡς ἤκουσαν τὰ περὶ τὴν Λάμψακον, ἔπλευσαν εἰς Σησόον· ἐκεῖθεν δὲ πλεύσαντες εὐθύς παρὰ τὸν αἰγυαλὸν, ἐσάθησαν ἀντικρὺ τῆ ἐχθρῆ εἰς τὰς Αἰγὸς ποταμὸς (2), τόπον ὀλεθριώτατον

(1) Ξενοφ. Ἑλλην. ἱστορ. Βιβλ. Β'.

(2) Οὗτος ὁ τόπος ὠνομάσθη ἄνω διά τινα θησίδια, τὰ ὅποια ἐξέχοντα τῆς ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων παριστῶσιν εἰς τὴν φαντασίαν τῆ ἀνθρώπου τὴν αἶγα.

εἰς τὰς Ἀθηναίους. Ὁ Ἑλλησπόντος εἶναι ὡς 200 βήματα (15 στάδια) πλατὺς εἰς τὸν τόπον. Οἱ δύο στρατοὶ βλέποντες ἑαυτὰς τόσο ἐγγὺς ἀλλήλων, ἐπρόσμενον μόνον ἢ ἀναπαυθῶσι, τῇ δὲ ἐπαύριον νὰ ναυμαχήσωσιν. Ἀλλ' ὁ Λύσανδρος διανοόμενος ἄλλα, πρῶτον μὲν ἐπρόσβαξε τὰς ναύτας καὶ κυβερνήτας νὰ ἔμβωσιν εἰς τὰς ναῦς, ὡσανεὶ ἔμελλον τῷ ὄντι νὰ πολεμήσωσι τῇ ἐπαύριον πρὸς ὄρθρον, καὶ νὰ ἐπιμένωσιν ἔτοιμοι τὴν προσαγῆντε ἐν ἄκρᾳ σιωπῇ· ἔπειτα δὲ διώρισε τὸ πεζικὸν στρατεύμα νὰ παραταχθῇ εἰς μάχην ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν καὶ ἢ ἀναμένη ἡσυχῶς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. Τὴν ἐρχομένην ἡμέραν, ἠλίου ἀνατείλαντος, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἐκωπηλότερον πρὸς τὰς Λακεδαιμονίους μὲ ὄλον τὴν σόλον κατὰ γραμμὴν προκαλέντες αὐτὰς εἰς μάχην, ὁ δὲ Λύσανδρος, καίτοι ἔχων ἑτοίμως εἰς μάχην τὰς νῆας μὲ τὰς πρῶτας κατὰ τῆ ἐχθρῆ, ἡσύχαζε μὴ κινέμενος τελείως· τῇ δὲ ἑσπέρα, ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἀνεχώρουν, ἐπέταξεν εἰς τὰς στρατιώτας νὰ μὴ ἐξέλθωσι τῶν νηῶν, ἕως ὅτε σείλας δύο ἢ τρεῖς ναῦς πρὸς κατασκοπὴν, ἔμαθεν ὅτι οἱ ἔχθροὶ ἐπέζευσαν. Τὸ αὐτὸ ἔκαμε καὶ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν, ὡσαύτως καὶ τὴν τρίτην καὶ τετάρτην. Τὸ τοιοῦτον φέρσιμον, τὸ ὁποῖον ἐδείκνυε δειλίαν καὶ φόβον, ἠΰξησεν ὑπέρμετρα τὸ θάρρος καὶ τὴν τόλμην τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὰς μεγάλην καταφρόνησιν κατὰ τῆ ἐχθρικῆ σόλου, περὶ τῆ ὁποῖα ἐνόμιζον, ὅτι διὰ τὸν φόβον δὲν ἀντέπλεεν εἰς μάχην.

Μεταξὺ δὲ τούτων, ὁ Ἀλκιβιάδης εὐρισκόμενος πλησίον τῆ σόλου, ἦλθε δραμαῖος ἐφ' ἵππων πρὸς τὰς Ἀθηναίους στρατηγὰς καὶ παρέσησεν, ὅτι αὐτοὶ εὐρίσκοντο εἰς πολλὰ ἐπικίνδυνον αἰγιαλὸν, ὅπως μὴ ἔχοντες

πλησίον μήτε λιμένα, μήτε πόλιν, ἐβιάζοντο νὰ λαμβάνωσι τροφὰς ἀπὸ τὴν Σησὸν μὲ μείγαν κόπον καὶ κινδυνον, καὶ ὅτι κακῶς ποιῶντες ἄφινον τὰς στρατιώτας καὶ ναύτας τῆς στόλης, εὐθὺς ὅταν ἐξέρχοντο τῶν νηῶν, νὰ περιπλανῶνται καὶ νὰ διασπείρωνται τῆδε κακείσθῃ κατ' ἀρέσκειαν, ἐν ᾧ ὁ ἐχθρικός στόλος ἔκειτο ἀντικρυ αὐτῶν κατὰ πρόσωπον, συνειδισμένος νὰ ἐκτελή τὰς προσαγὰς τῆς στρατηγῆς μὲ πᾶσαν προθυμίαν καὶ ὑποταγήν. Αὐτὸς ὑπεχέθη προσέτι νὰ πολεμήτῃ τὸν ἐχθρὸν διὰ ξηρᾶς μὲ πολυάριθμον σῶμα Θρακῶν, καὶ νὰ τὸν ἀναγκάσῃ εἰς μάχην. Ἀλλ' οἱ στρατηγοὶ, μάλιστα δὲ ὁ Τυδεὺς καὶ Μένανδρος, ὄντες φιλίδοξοι, καὶ νομίζοντες ὅτι εἰμὲν νικησώσιν, ὅλη ἡ κατηγορία ἤθελε πέσῃ ἐπ' αὐτὸς, εἶδὲ καὶ νικήσωσιν, ὅλην τὴν δόξαν ἤθελεν ἀπολαύσῃ ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅχι μόνον δὲν ἐδέχθησαν τὰς ὑποχέσεις τες, ἀλλ' ἀπέρριψαν καὶ τὰς σωτηριώδεις καὶ σοφὰς αὐτῆς συμβουλίας, ὡς ἀνδρὸς δῆθεν ὑσερηθέντος ἅμα τῆς τῆς πατρίδος εὐνοίας καὶ τῆς καὶ τῆς φρονήσεως. Ὅθεν ἀνεχώρησεν ὁ Ἀλκιβιάδης ἀπρακτος. Τῆς δὲ πέμπτης ἡμέρας, παρρησιασθέντες πάλιν οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ προκαλεσάμενοι τὸν Λύσανδρον εἰς ναυμαχίαν, ἀνεχώρουν πρὸς τῆς ἐσπέρας κατὰ τὸ σύνηδες, λέγοντες ταύτην τὴν ἡμέραν περισσοτέρως ὑβριστικὰς λόγους. Ὁ δὲ Λύσανδρος ἔσειλεν, ὡς σύνηδες, τινὰς ναῦς πρὸς κατασκοπήν, παραγγείλας εἰς αὐτὰς, ὅταν ἴδωσι τὰς Ἀθηναίους ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, νὰ πλεύσωσιν ὀπίσω παρευθὺς, καὶ ἐπότε φθάσωσιν εἰς τὸ μέσον τῆς πελάγους, νὰ σήσωσι χαλκῆν ἀσπίδα εἰς τὴν πρῶρην ἐκάστης νηὸς· αὐτὸς δὲ περιέπλεεν ἐν τέτοις ὅλην τὴν γραμμὴν τῆς στόλης, καὶ παρεκίνει τοὺς κυβερνήτας καὶ τριηράρχους νὰ ἔχωσι κατὰ τὸ πρῶτον

δοθητόμενον σημεῖον τὸς ναύτας ἔς στρατιώτας ἑτοίμους πρὸς κωπηλασίαν ἔς ναυμαχίαν.

Εὐθὺς ὅταν ἐφάνησαν πόρρωθεν αἱ ἀσκίδες εἰς τὰς κορυφὰς τῶν νηῶν, ἔς τὸ πλοῖον τῷ ναυάρχῃ ἔδωκε τὸ σημεῖον τῆς ἀναγωγῆς διὰ τῆς σάλπιγγος, ὁ μὲν σόλος ἔπλεεν ἔμπρὸς ἐν εὐταξίᾳ, ὁ δὲ πεζὸς στρατὸς ἀνέβη παρευθὺς εἰς τὸ ἀκρωτήριον πρὸς Θεωρίαν τῆς μάχης. Ὁ πορθμὸς, ὅσις εἰς τῆτον τὸν τόπον διαχωρίζει τὰς δύο ἡπείρους, εἶναι ὡς 15 σάδια (3½ μιλ.) πλατὺς, ἔς τῆτο τὸ διάστημα ἔπλευσεν ὁ σόλος πολλὰ ταχέως διὰ τὴν σπεδὴν ἔς προθυμίαν τῶν κωπηλατῶν. Ὁ πρῶτος δὲ τῶν Ἀθηναίων, ὅσις ἴδεν ἀπὸ τῆς γῆς τὸν πολέμιον σόλον πρὸςερχόμενον μετ' εὐταξίαν εἰς μάχην, ἦν ὁ Κόνων, ὁ ὁποῖος ἀμέσως ἔκραζε τὰ στρατεύματα νὰ ἔμβωσιν εἰς τὰ πλοῖα, ἔς διὰ τὴν μεγάλην ἐκπληξιν ἔς σύγχυσιν ἄλλες μὲν ἐφώνησι ἐξ ὀνόματος, ἄλλες δὲ παρεκάλει, ἔς ἄλλες ἠνάγκαζεν. Ἀλλ' ὅλος ὁ ἀγὼν ἔς ἡ σπεδὴ ἐχρημάτισαν ἀνωφελῆ· διότι, εὐθὺς ὅταν ἀπέβησαν εἰς τὴν γῆν οἱ Ἀθηναῖοι, διεσκαρπίσθησαν, ἔς ἄλλοι μὲν ἔδραμον εἰς τὰς ὀψοπώλους, ἄλλοι δὲ περιεπλανῶντο, τινὲς δὲ ἐκοιμῶντο ἐν ταῖς σκηναῖς, ἔς ἄλλοι ἠτοίμαζον τὸ δεῖπνον. Τῆτο προήρχετο ἐξ ἀπροσεξίας ἔς ἀπειρίας τῶν στρατηγῶν, οἱ ὅποιοι μὴ ἐλπίζοντες τελείως κίνδυνον, παρεδόθησαν εἰς ἀνάπαυσιν ἔς ἡσυχίαν, συγχωρήσαντες καὶ εἰς τὰς στρατιώτας τὴν αὐτὴν ἐλευθερίαν.

Ὁ Κόνων βλέπων, ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἠγγιζεν κατ' αὐτῶν μετὰ μεγάλης βροῆς ἔς θορύβου τῶν κωπῶν, ἔχωρίσθη κατὰ τάχος ἀπὸ τοῦ λοιποῦ σόλου μετ' ἑνέας

τριήρεις, ἐν αἷς ἦτο καὶ ἡ ἱερὰ τριήρης (1), καὶ πλεύσας εἰς Κύπρον, κατέφυγε πρὸς Εὐαγόραν, τὸν βασιλέα ταύτης. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι ἐπιπεσόντες τῷ λοιπῷ τῷ στόλῳ, ἐκυρίευσαν μὲν εὐθὺς τὰς κενὰς ναῦς, διέφθειραν δὲ καὶ διεσκορπίσαν ἐκεῖνας, ὅσαι ἤρχισαν νὰ γεμίζονται ἀπὸ στρατιώτας, οἱ ὅποιοι τρέχοντες ἀτάκτως καὶ ἀοπλοὶ εἰς βοήθειαν τῶν νηῶν, ἦτοί ἐσφάζοντο ἐν τῷ ἐμβαίνειν, ἢ φεύγοντες εἰς τὴν γῆν, ἐκόπτοντο καταδιωκόμενοι ἀπὸ τὸν ἐχθρόν. Ὁ Λύσανδρος ἔλαβε τριχιλίαις αἰχμαλώτους ὁμῆ μὲ τὲς στρατηγὸς καὶ τὸν στόλον, καὶ διαρπάσας τὸ στρατόπεδον, ἔδεσε τῷ ἐχθρῷ τὰς τριήρεις εἰς τὰς πρύμνας τῶν ἰδικῶν τε, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Λάμψακον μετ' αὐλῶν καὶ νικητηρίων ὕμνων. Πτόνῳ τῷ Λυσάνδρῳ ἀνήκει ἡ δόξα, ὅτι κατώρθωσε μὲ ὀλιγίστην φθορὰν ἐν ἀπὸ τὰ μέγιστα ἀνδραγαθήματα, ὅσα ἀναφέρει ἡ ἱστορία, καὶ κατέπαυσεν ἐντὸς μιᾶς ὥρας τὸν πόλεμον, ὁ ὅποιος διήρκεσεν εἰκοσιεπτὰ χρόνους, καὶ ἴσως χωρὶς αὐτῆ ἤθελε διαρκέσει περισσότερον. Ὁ Λύσανδρος ἔσειλε παρευθὺς ταχυδρόμον, διὰ νὰ φέρῃ τὰ χαρμόσυνα νέα εἰς τὴν Σπάρτην.

Ὅλοι οἱ τριχιλίοι αἰχμάλωτοι κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον, ὧν εἷς ἦτο καὶ ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς Φιλοκλῆς, ὁ ὅποιος κατεκρήμνισεν ἀπὸ τὸ ὕψος ἐνὸς κρημνῆ ὅλας τὰς αἰχμαλώτους, ὅσους ἔλαβε ποτὲ εἰς δύο ναῦς, τὴν μὲν τῆς Κορίνθου, τὴν δὲ τῆς Ἀνδρου, καὶ κατέπεισε τὰς Ἀθηναίους νὰ ψηφίσαν νὰ κόπτωσι

(1) Αὕτη ὠνομάζετο Πάραλος, καὶ ἦτο διωρισμένη νὰ φέρῃ προσαγὰς, ἢ εἰδήσεις κατὰ τὴν χρεῖαν τῆς πολιτείας.

τὸν μέγαν δίκτυλον τῆς δεξιᾶς χειρὸς ὄλων τῶν αἰχμαλώτων, διὰ νὰ μὴ εἶναι ἄξιοι πρὸς χρῆσιν τῆς λύγχις, ἀλλὰ μόνον πρὸς κωπηλασίαν. Διὸ μετακαλεσάμενος αὐτὸν ὁ Λύσανδρος ἠρώτα, ὁποίαν ἠγάπα νὰ λάβῃ τιμωρίαν, διότι παρεκίνησε τὰς Ἀθηναίους νὰ γράψωσιν ἐκείνο τὸ βαρβαρικὸν ψήφισμα. Ὁ Φιλοκλῆς, χωρὶς νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὴν συμφορὰν τε, “μὴ κατηγορήσῃς ἐν ἔθνος, εἶπε, τὸ ὅποιον δὲν ἔχει δικαίον ἐπ’ αὐτό· σὺ δὲ, ὡς νικητὴς, μεταχειρίζε τὴν ἐξουσίαν σου, καὶ κάμε καθ’ ἡμῶν, ὅ, τι ἡμεῖς ἠθέλομεν κάμῃ κατὰ σέ, ἂν ἐνικῶμεν.” Ταῦτα εἰπὼν, εἰσέβη εἰς τὴν ναυπηγεῖαν, καὶ ἐνδυθεὶς χλαμύδα λαμπρὰν, ἀπέβη εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης· καὶ ἔτις ὅλοι οἱ αἰχμάλωτοι ἐσφύγησαν πλὴν τῶν Ἀδεϊμάντων, ὁ ὅποιος μόνος ἠναντιώθη εἰς τὸ ῥηθὲν ψήφισμα.

Ὅταν ἐκομίσθησαν εἰς τὰς Ἀθήνας τὰ νέα τῆς παντελῆς φθορᾶς τῆς στρατεύματος ἀπὸ τὴν Πύραλον, ἣτις ἔφθασε νυκτὸς εἰς τὴν Πειραιᾶ, ἡ πόλις ὅλη ἦτον εἰς ἄκραν θλίψιν, προσμένουσα ἀφείκτως πολιορκίαν, ὡς καὶ τῷ ὄντι ἠτοιμάζετο ὁ Λύσανδρος· καὶ κείνην τὴν νύκτα δὲν ἠκέοντο παρὰ φωναὶ πένθους καὶ ἀπογνωσίας. Πάντες ἐνόμιζον τὸν ἐχθρὸν ἤδη πρὸ τῶν θυρῶν, καὶ διανοῶντο ὅλα τὰ ἐκ τῆς πολυχρονίης πολιορκίας κακὰ, τὴν σκληρὰν πείναν, τὸν ἐμπρησμὸν καὶ τὸν ὄλεθρον τῆς πόλεως, τὰς ἀκυνθρωπίας τῆς ὑπερηφάνου νικητῆ, καὶ τὴν ὅσον ἔπω μέλλεσαν ἄτιμον δελεῖαν, τὴν ὁποίαν ἔκρινον πικροτέραν παρὰ τὰς σκληροτάτας βασάνους καὶ παρ’ αὐτὸν τὸν θάνατον. Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν συναχθέντες ἀπεφάσισαν νὰ κλείσωσιν ὅλες τὰς λιμένας πλὴν ἑνὸς, νὰ διορθώσωσι τὰ τείχη, καὶ βάλλουσι φύλακας νὰ ἐτοιμασῶν εἰς πολιορκίαν.

Ο φόβος τῶν Ἀθηναίων ἐβεβαιώθη μετ' ἔπο-
 λὺ καὶ ἐμπράκτως. Οὐ Λύσανδρος εὐρίσκων πολλὰς Ἀ-
 θηναίους διεσπαρμένους εἰς πολλὰς πόλεις, ἐπρόσαξεν
 εἰς ὅλους ὑπὸ ποινὴν θανάτου νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰς
 Ἀθήνας, διὰ νὰ γεμίσῃ τὴν πόλιν ἀπ' ἀνθρώπων, καὶ
 ἔτω νὰ δυνήθῃ ταχύτερον νὰ τὴν ὑποτάξῃ διὰ τὴν
 πείναν. Μετ' ὀλίγον ἔφθασε καὶ αὐτὸς εἰς τὸν Πειραιᾶ
 μετὰ 150 πλοίων· ὁ δὲ Ἄγισ καὶ Πausανίας, οἱ δύο
 βασιλεῖς τῆς Σπάρτης, ἤλθον μὲ τὸ πεζὸν στρατεύμα
 πρὸς πολιορκήσιν τῆς πόλεως διὰ ξηραῖς.

Οἱ δυσυχεῖς Ἀθηναῖοι ἀποκλειθέντες ἔτω παν-
 ταχέως δίχα τροφῶν καὶ νηῶν, καὶ χωρὶς τινὸς ἐλπί-
 δος βοηθείας, ἀπεφάσισαν νὰ ἐγκαρτερήσωσι καὶ εἰς
 τὴν ἐσχάτην δυσυχίαν· καὶ ἔτω μὴ λίγοντες ἔδὲ γρῦ
 περὶ συμβιβασμῶ, ἀποθνήσκοντες εἰς τὰς ὁδὸς σωρη-
 δὸν, ἐπέμενον σερεοὶ εἰς τὴν ἀπόφασιν, ἕως ἔτελευ-
 ταῖον, ἐκλιπόντος τῆ σίτε, ἠναγκάσθησαν νὰ σείλω-
 σι πρέσβεις πρὸς τὸν Ἄγιν, ὑποχόμενοι νὰ παρα-
 δώσωσιν ὅλα τὰ ἄλλα πλὴν τῆς πόλεως καὶ τῆ λιμέ-
 νος. Αὐτὸς δὲ ὁ ὑπερήφανος Λάκων ἐκέλευεν εἰς τὰς
 πρέσβεις νὰ ὑπάγωσιν εἰς τὴν Σπάρτην· οἱ δὲ ἐλθόν-
 τες καὶ παραστήσαντες τὸ ζήτημάτων εἰς τὰς Ἐφόρους,
 ἔλαβον προσηγὴν ν' ἀναχωρήσωσιν καὶ νὰ ἐπιστρέψωσι μὲ
 ἄλλα προβλήματα, εἰάν ἠγάπων τὴν εἰρήνην. Τελευ-
 ταῖον, ὁ Θηραμένης, Ἀθηναῖός τις, ὑπεσχέθη νὰ κά-
 μῃ σύμβασιν μετὰ τοῦ Λυσάνδρου· καὶ συνδιαλεχθεῖς
 μετ' αὐτῶ διὰ τριῶν μηνῶν, ἐκλέχθη πληρεξέσιος
 πρέσβυς αὐτὸς μετ' ἄλλων ἐννέα, καὶ ἐλθὼν εἰς Σπάρ-
 την, ἐπαρρησιάζθη ἐνώπιον τῶν Ἐφόρων ἐπ' ἐκκλησίας,
 ὅπως τινὲς τῶν συμμάχων παρεκίνηθον νὰ κατασκαφῶσιν
 αἱ Ἀθηναῖοι, καὶ νὰ μὴ συγκατανεύσωσιν εἰς ἄλλα προ-

βλήματα. Ἄλλ' οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀπεκρίθησαν, ὅτι δὲν ἤθελον ν' ἀφανίσωσι πάλιν Ἑλληνίδα, ἢ ὅποια γεναίως ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς μεγίστης κινδύνου, καὶ ἔκαμον εἰρήνην ἐπὶ συμφωνίᾳ πρῶτον μὲν τῆ νὰ κατεδαφιῶσι τὰ μακρὰ τείχη καὶ ὀχυρώματα μετὰ τῆ Πειραιέως, δεύτερον δὲ τῆ νὰ παραδώσωσιν ὅλας τὰς ναῦς πλὴν δώδεκα, ἔπειτα δὲ, ν' ἀνακαλέσωσι τῆς ἔξορις, καὶ τέλος, νὰ βοηθῶσι τοὺς Λακεδαιμόνιους κατὰ συμμαχίαν καὶ ἐπιμαχίαν (defensive and offensive) κατὰ γῆν τε καὶ θάλατταν εἰς πᾶσαν ἐκστρατείαν.

Ὅταν ἐπέσρεψεν ὁ Θηραμένης εἰς τὰς Ἀθήνας μὲ τὰ ἄρθρα τῆς εἰρήνης, ἐρωτηθεὶς παρά τινος, διατί ἔπραττεν ἐναντίον τῆς γνώμης τῆ Θεμισοκλέους, παραδίδὸς εἰς τῆς Λακεδαιμόνιους τὰ τείχη, τὰ ὅποια ἐκεῖνος ἔκτισε κατ' ἐκείνων; Ἄλλὰ καὶ ἐγὼ, εἶπε, „δὲν πράττω τί ἐναντίον τῆς γνώμης τῆ Θεμισοκλέους“ „διότι καὶ κείνος ἔκτισεν αὐτὰ τὰ τείχη ἐπὶ σωτηρίᾳ τῆς πόλεως, καὶ ἐγὼ θέλω δι' αὐτὸ τὸ αἴτιον νὰ τὰ χαλάσω· εἶδὲ καὶ τὰ τείχη ἐφύλαττον τὴν πόλιν, ἔπρεπεν ἢ Σπάρτη, ὡς ἀτείχιστος, νὰ εὐρίσκηται εἰς ἀθλίαν κατάσασιν.“ Εἰς ἄλλον καιρὸν, οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἤθελον νομίσει εὐλογοφανῆ ταύτην τὴν ἀπόκρισιν· ἤδη δὲ καταντήσαντες εἰς ἐσχάτην ἀνάγκην, δὲν ἐσκέπτοντο ἐπὶ πολὺ, ἀλλ' ὑπήκουσαν εἰς τὰ προβλήματα τῶν Λακεδαιμόνιων· καὶ ἐπομένως πλεύσας ὁ Λύσανδρος εἰς τὸν Πειραιᾶ, κατέσκαψε τὰ τείχη ἐν μεγάλῃ πομπῇ καὶ μὲ ὅλους τῆς ὑνειδισίικες θριάμβους τῆς μουσικῆς.

Τοῦτο τέλος ἔλαβεν ἔτος ὁ δυστυχῆς πόλεμος, ὅσις διήρκεσεν εἰκοσιεπτὰ χρόνους, κατὰ τοὺς ὅποιους

πολλὰ χρήματα κατηναλώθησαν, καὶ πολὺ αἷμα ἐχύθη.

Ἀσυγχώρητον ἤθελεν εἶδαι εἰς ἡμᾶς τὸ νὰ μὴ ἀποδώσωμεν εὐγνωμόνως τὸ ὀφειλόμενον εἰς τὴν μνήμην ἐκείνων τῶν ὑψηλῶν νόων σέβας, τῶν ὁποίων τὰ πονήματα ἐσόλισαν τὰ τότε ἔθνη, καὶ ἐφώτισαν, καὶ ὡς εἰπεῖν ἠνδρα προμόρφησαν τὰ μεταγενέστερα ἔθνη. Οἱ πόλεμοι καὶ αἱ πολιτικαὶ διχόνοιαι ἐξολοθρεύουσι μόνον τὸ ἀνδραπικόν γένος, καὶ ἐμφυτεύουσιν εἰς τὰς γνώμας τῶν ἀνδράπων ἔχθραν καὶ μῖσος, τὰ δὲ πονήματα τῶν ἱστορικῶν, τὰ πλάσματα τῶν ποιητῶν, καὶ αἱ ἀνακαλίψεις τῶν φιλοσόφων, πλατύνουσι τὸ λογικόν, βελτιοῦσι τὴν νῦν, καὶ διδάσκουσιν ἡμᾶς καθερότητα καὶ ἐγκράτειαν. Αἱ τοιαῦται εἰρηνοποιοὶ καὶ εὐδαιμονικαὶ τέχναι εἶναι ἀξίαι τῆς ἡμετέρας προσοχῆς, καὶ μάλιστα αἱ τῆς Ἑλλάδος, ὅπερ πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων ἀπνθαιάτισαν τὸ ὄνομα τῶν τόσοσιν διὰ τὰς πολεμικὰς καὶ πολιτικὰς, ὅσον καὶ διὰ τὰς ἐπισημονικὰς αὐτῶν ἀρετάς.

Ὁ Ὅμηρος εἶναι γνωστὸς εἰς πάντας διὰ τὴν ἀξιοτήτά τε, διὸ καὶ περιττὸν κρίνω νὰ ἐμιλήσω πολὺ περὶ αὐτοῦ. Πιθανὸν εἶναι, ὅτι αὐτὸς δὲν ἦτον ὁ πρῶτος Ἑλληὴν ποιητὴς, ἀλλ' ὅτι ἦσαν πρὸ αὐτοῦ ἄλλοι, ἀφ' ὧν ἐδανείωθη πρὸς συγγραφὴν τῆς Ἰλιάδος· ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς ἦτον ὁ πρῶτος ἀξιοχρεὼς ποιητὴς, δικαίως ἐλογίσθη κρυφαῖος καὶ πατὴρ ὅλων τῶν πρὸ αὐτοῦ ποιητῶν. Κατὰ πολλὰς μαρτυρίας, φαίνεται, ἡ Σμύρνη ἔχει τὸ μέγιστον δικαίωμα τῆς τιμῆς τῆς γεννήσεώς τε, ἢ ὁποία συνέβη περὶ τῆς διακοσίους καὶ τεσσαράκοντα χρόνος μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τρωάδος.

Ὁ Ἡσίοδος ἦτοι ἦτο σύγχρονος τοῦ Ὀμήρου, ἢ

ἔζη ἀμέσως μετ' αὐτόν. Τὰ συγγράματα ἔ τῶν δύο εἶναι ἀνεπίδεκτα παράλληλίας ἔ συγκρίσεως, ἔ ὁ μὲν Οὔμηρος ὑπάρχει μεγαλοπρεπῆς ἔ ὑψηλός, ὁ δὲ Ηῑσιόδος ἀπλῆς ἔ ἡδύς. Ἀλλὰ διὰ τέτων τῶν λόγων δὲν μελετῶμεν νὰ σμικρύνωμεν ἔδοπωσῶν τὴν Φήμην τῆ Ηῑσιόδου, ὁ ὅποιος ἐστῆδασε μόνον νὰ συγγράψῃ μὲ ἡδύτητα ἔ εὐκρίνειαν, εἰς ὁ ἔ εὐδοκίμησεν ἀναμφιβόλως.

Περὶ τὴν ἀρχὴν τῆ πολέμου (1), τῆ γενομένου πρὸ τῆς πεντηκονταετῆς εἰρήνης μεταξὺ Ἀθηναίων ἔ Λακεδαιμονίων, ἀπέθανεν ὁ Αἰσχύλος, ὁ Ἀθηναῖος δραματουργὸς ποιητῆς, ὅσις ἔχει τὸ αὐτὸ δίκαιον νὰ ὀνομάζηται κατ' ἐξοχὴν τραγικός, καθὼς ὁ Οὔμηρος ποιητής. Αὐτὸς δὲν ἐσύνθεσε μὲν πρῶτος τραγωδίας, ἀλλ' αὐτὸς πρῶτος προήγαγεν αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ποιήσεως εἰς εὐμέθοδον τάξιν. Ἐπὶ τῶν χρόνων τῆ Σόλωνος ἔκαμε μὲν ὁ Θεσπὶς μεγάλην διόρθωσιν, εἰσαγαγὼν εἰς τὸν χορὸν ἔν πρόσωπον, τὸ ὅποιον ἔλεγεν ἔκ τῆς τὴν δυσυχίαν τινὸς λαμπροῦ ἀνδρός, ἔν ᾧ ὁ χορὸς ἀνεπαύετο ἔ ἐλάμβανεν ἀναψυχὴν· ἀλλ' ὁ Αἰσχύλος μετέλλαξε τὴν ἄμαξαν τῆ Θεσπιδος εἰς θέατρον, εἰσαγαγὼν πολλὰς ὑποκριτὰς,

(1) Μεταξὺ τῆ Οὔμηρος ἔ τῶν Περσικῶν πολέμων ἔκμαζον οἱ Λυρικοὶ (ὡς ὁ Οὔρφευς, Ἀλκμαίων, Ἀλκατος, ἡ Σαπφὼ, ὁ Ἀνακρέων, κτ.)· οἱ Ἐλεγειακοὶ (Τυρταῖος)· οἱ Γαμβικοὶ (Ἀρχίλοχος)· οἱ Γνωμικοὶ (Σόλων, Θεόγνις)· οἱ Μυθογράφοι (Ἀσάπκος)· οἱ ἑπτὰ σοφοὶ τῆς Ἐλλάδος· οἱ Φυσικοὶ (Θαλῆς, Ἀναξίμανδρος)· οἱ πρῶτοι Λογογράφοι (Φερεκύδης, Ἀκασίλλος)· οἱ Φιλόσοφοι, οἱ θεμελιωταὶ τῶν νεωτέρων Ἀκαδημιῶν (Πυθαγόρας, Ξενοφάνης).

ἀπὸ τῆς ὁποίας καθεὶς ἐλάμβανε μέρος εἰς τὴν παρά-
 ρασιν τινὸς μεγάλου ἔργου ἐνδεδυμένος ἀρμοδίως τῷ
 χαρακτῆρί τῃ (1). Τὸ ὕφος τῆς Αἰσχύλου εἶναι μὲν ποιη-
 τῶδες καὶ ἐνίοτε ὑψηλόν, ἀλλὰ τραχὺ καὶ ἀκατάλλη-
 λον. Ἐὰν ἦτον ὀλίγον τι σαφέστερος, ἤθελεν εἶδαι
 μᾶλλον ἄξιον τῆς χαρακτῆρος ὑψηλότητος. Ὁ πρῶτος σκο-
 πὸς τῶν δραμάτων αὐτῆς εἶναι ἡρόμος, εἰς τὸ ὅποιον
 συνήργησεν ἀναμφιβόλως πολὺ τὸ τραχὺ καὶ ἀπολί-
 τευτον ἡθός τῃ.

Εἰς τὸ διάστημα τῆς ἐποχῆς, ἐν ἣ ἡ Ἑλλάς διε-
 σπασάττετο ἐναχολημένη εἰς τὸν Πελοποννησιακὸν πό-
 λεμον, ἤκμαζον ἐν μὲν τοῖς ποιηταῖς, ὁ Σοφοκλῆς,
 ὁ Εὐριπίδης, ὁ Ἀριστοφάνης, κτ.· ἐν δὲ τοῖς ἱστορι-
 κοῖς, ὁ Ἡρόδοτος καὶ Θουκυδίδης· καὶ μεταξύ τῶν φι-
 λосоφῶν, ὁ Σωκράτης.

Ὁ Σοφοκλῆς κατέβαλεν, ἔτι νέος ὢν, τόσην ἐ-
 πιμέλειαν εἰς τὸ τραγικὸν εἶδος, ὥστε ἡ πρώτη αὐτῆς
 τραγωδία δὲν ἐνομιώθη κατωτέρα τῶν καλλίστων τοῦ
 Αἰσχύλου. Οὗτοι οἱ δύο ἦσαν μεγαλοπρεπέστατοι εἰς
 τὴν τέχνην τῶν· ἀλλ' ὁ Αἰσχύλος ἦτον ὑψηλότερος.
 Τῆτο δὲ τὸ προτέρημα κατεῖχον εἰς ἰσορροπίαν ἡ ἀγ-
 χίνοια τοῦ δαιμονίου τοῦ Σοφοκλέους, καὶ ἡ ὑπερ-
 τέρα αὐτῆς σαφήνεια καὶ εὐγλωττία. Αὐτὸς ἦτον εὐτυ-
 χέστερος παρά τὸν διδάσκαλόν τῃ εἰς τὸ κινεῖν τὰ πά-

(1) Περὶ τῆς Θέσπιδος οἱ ὑποκριταὶ ἐτραγωῶδον ὅπως εὐ-
 ρίσκοντο. Οὗτος ἐφειῖρε τὴν ἄμαξαν, καὶ ἐσκέπαζε τὸ πρό-
 σωπον τῶν ὑποκριτῶν μὲν τραγικῶν. Ὁ Αἰσχύλος μετέ-
 βαλε τὴν ἄμαξαν τῆς Θέσπιδος εἰς τακτικὸν διάκτρον, εὐ-
 ρε τὰ προσωπεῖα, καὶ ἐνέδυσσε τῆς ὑποκριτῶν τὸ τραγι-
 κὸν ὑπόδημα, τὸν Κόθουρον (ὄρα Quintil. lib. 10. cap.
 1. Hor. in art. poet.).

θη, μὴ ταράττων τόσον τὴν καρδίαν μὲ τρέμον, ἀλλὰ καταπραΰνων αὐτὴν διὰ τῆς συμπαθείας, δι' ἧς ἐφημίζετο ὡς ὁ γλυκύτερος καὶ εὐγενέστερος ποιητής. Πρὸς τέτοις, αὐτὸς εὐδοκίμησε περισσότερο τῷ προκατόχῳ εἰς τὰς περιπλοκὰς τῶν ὑποθέσεων, αἰτίνας, ὡς τεχνικώτεροι, εἴλκυον μᾶλλον τὴν προσοχὴν τῶν ἀκροατῶν. Αὐτὸς ἀγωνισθεὶς, ἤνωσε τὸν χορὸν μετὰ τῆς λοιπῆς πράξεως, ἀποταλέσας ἐν ὁμοιομερέσι. Λέγουσιν, ὅτι ὁ μέγας ἔπαινος τῷ τελευταίῳ δράματός τε ἐπέφερεν αὐτῷ τὸν θάνατον (1).

Ὁ Εὐριπίδης, ὁ ἀντίζηλος τῷ Σοφοκλέει, δὲν ἐσκόπει μὲν πρὸς τὸ μεγαλοπρεπὲς ἴφος τῷ Αἰχύλῳ, ἢ τῷ μεγάλῳ ἀντιζήλῳ, ἀλλ' ἦτο γνωμικώτερος καὶ ἠθικώτερος παρ' ἐκείνου, καὶ εἶχεν, ὡς εἴδειτο, μεγάλην ἔφεσιν τῷ νὰ διδάσκη τὴν ἀνθρώπου καὶ νὰ θαυμάζηται παρ' αὐτῶν. Ἡ εὐκρίνεια καὶ εὐφράδεια ἦσαν ὁ πρῶτος αὐτῷ σκοπὸς τῆς συνθέσεως. Αὐτὸς δὲν εἶναι μὲν τόσον τεχνικὸς καὶ μεγαλοπρεπὴς, ὡς ὁ Σοφοκλῆς, ἀλλὰ φυσικώτερος καὶ ὠφελιμώτερος. Ἡμεῖς διηγώμεθα ἀνωτέρω ἐν συμβεβηκὸς, τὸ ὅποιον ἔκαμε μεγάλην τιμὴν εἰς τὸν ποιητὴν· δηλαδὴ πολλοὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ γενομένων δέλων Ἀθηναίων ἀπέλαβον τὴν ἐλευθερίαν λέγοντες μόνον ἐκ σήθους μερικῆς ἀπὸ τῶν ὠραίων αὐτῷ σίχων.

Ἐν ᾧ ἡ Τραγωδία πρόεκοπτε καὶ ἐτελειοποιεῖτο

(1) Κατ' ἄλλης ἀπέθανε λέγων ἐκ σήθους τὴν Ἀντιγόνην, μὴ δυνάμενος ε' ἀναλάβῃ τὴν ἀνακροήν τε μετὰ σφοδρὸν ἀγῶνα τῷ νὰ προφέρῃ μίαν μακρὰν περιόδον. Ἀπέθανε δὲ ἐννενηκοντῆτος τῷ δ' ἔτει τῆς 93 Ὀλυμπιάδος, καὶ ἐπὶ τὸν τάφον τε ἐτέθη τὸ γῆμα πλήθους μελισσῶν.

ὑπὸ τὴν Σοφοκλέα καὶ Εὐριπίδην, ἡ Κωμῳδία ἐλαμπρύνετο ὑπὸ τῷ Φρυγίχῃ, Κρατίῳ, καὶ ἐξαιρέτως ὑπὸ τῷ Ἀριστοφάνει, ὁ ὁποῖος εὐφραίνων τὰς Ἀθηναίους μὲ τὰς μῶμους, τὰς ἄνειδιζε μὲ τὴν σατυρικὴν τε. Αὐτὸς δὲν ἦτο μὲν τόσον ἔμπειρος εἰς τὰς τεχνήεντας ἀσεισμούς, οἱ ὁποῖοι ἐμποῦσιν εἰς τὴν νεωτέραν κωμῳδίαν τόσῃν ἡδύτητά, ἅμα δὲ καὶ δριμύτητα, πλὴν ζωηρὸς καὶ ἐμφατικός· καὶ ἐπειδὴ παριστῶντο τὰ πρόσωπα δίχα μεταβολῆς τῶν ὀνομάτων, ἰπερησιῶν κτ., ἐθαυμάζοντο συνεχίσερον αἱ παρασίσεις τε, καὶ ἦσαν ἐπομένως ἀφελιμώτερον, παρὲς αἱ τῶν τραγικῶν. Ἡ ἐποχὴ, περὶ ἧς ἤδη ὁ λόγος, δικαίως ἐμπορεῖ νὰ ὀνομασθῆ ἡ λεύθερος αἰὼν τῆς ποιητικῆς ἐν Ἑλλάδι, πρὸς ὃ πολλὰ αἰτία συνήργουν. Τὰ ἤθη τῶν Ἑλλήνων ἐκαλλύνθησαν, καὶ αἱ ἰδέαι αὐτῶν ἐπλατύνθησαν διὰ τῆς πρὸς τὰ ἀλλόφυλα ἔθνη συναναστροφῆς, καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν φιλοσόφων. Τὸ δὲ κύριον αἴτιον τῶν ποιητικῶν ἀγώνων ἦτο τὸ γλυκὺ, ἀνθηρὸν, ἀρμονικόν, πλέσιον καὶ ποικίλον τῆς Ἑλληνικῆς διαλέκτου, ἐν ᾗ συνεγράφεον.

Κατὰ δὲ τὴν ἰσορίαν ὁ Ἡρόδοτος πρεσβεύεται πατήρ, ὅσις ἰσόρησε τὸν πόλεμον τῶν Ἑλλήνων καὶ Περσῶν, καὶ περιέγραψε κατὰ πλάτος τὰ πράγματα ὅλων σχεδὸν τῶν λοιπῶν ἔθνων ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Κύρου ἕως τοῦ Πέρξε. Τὸ σύγγραμμά τε συνίσταται εἰς ἐννέα βίβλους ὀνομαζομένας κατὰ τὰς ἐννέα μέσας, καὶ συνεγράφη ἐν Ἰωνικῇ διαλέκτῳ, καὶ θεωρεῖται ὡς ἀκροτέλειον ἀρχέτυπον τῆς ἀπλότητος καὶ εὐφραδείας.

Ὁ Θουκυδίδης λογίζεται συγγραφεὺς ἀξιώτερος, ἢ ὁ Ἡρόδοτος. Αὐτὸς δὲν ἔχει μὲν τὴν φημιζομένην εὐφραδειαν τοῦ Ἡροδοτοῦ, εἶναι ὅμως κριτικώτερος καὶ ἐ-

μεργυτικώτερος· συνέγραψε δὲ τὴν ἱστορίαν τῆ Πελοποννησιακῆ πολέμου ἕως τῆ κα χρόνου.

Περὶ τῆ Σωκράτους, Ἀριστοτέλους καὶ ἄλλων περιβλέπτων Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ φιλοσόφων, ἐγένεον ἀνάμνησις εἰς διάφορα μέρη τῆ ἀνα χειρας συγγράμματος (1). Ἐκεῖνο δὲ μόνον εἶναι ἄξιον τῆς ἡμετέρας προσοχῆς, ἡ ἐφεύρεσις τῆς Μετωνικῆς περιόδου (ἐννεαδεκαετηρίδος), ἣτοι τῆ χρυσῆ ἀριθμῶ παρὰ τῆ Μέτωνος. Οὗτος ὁ φιλόσοφος ἠκμαζεν ἐλίγῳ πρότερον τῆς ἀρχῆς τῆ Πελοποννησιακῆ πολέμου, καὶ ἐτιμᾶτο πολὺ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων.

Ὁ ποιητής, Πίνδαρος ἦτο Θηβαῖος καὶ σύγχρονος τῷ Μέτωνι (2).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

Ἀπὸ τῆ τέλους τῆ Πελοποννησιακῆ πολέμου ἕως τῆς τελευτῆς τῆ Σωκράτους.

Η νίκη τῆ Λυσάνδρου ἐπέφερε τοιαύτην τρομερὰν πληγὴν εἰς τὴς Ἀθηναίους, ὥστε ἔτσι ἐπέζησαν μόνον

(1) Ἐλείπειν οἱ Σοφισταί, οἱ σύγχρονοι τῆ Σωκράτους καὶ τῶν ὁταδῶν (ὡς ὁ Γοργίας, Περσίδης)· οἱ ἀκροαταὶ τῆ Σωκράτους (ὡς ὁ Πλάτων, Ἀντιθένης, Ἀριστιππος)· οἱ ῥήτορες (ὡς Ἰσοκράτης)· ὁ ἰατρὸς Ἰπποκράτης ἐπὶ τῆ Πελοποννησιακῆ πολέμου· οἱ Ἀγαλματοποιοὶ (ὡς ὁ Φειδίας)· καὶ οἱ Ζωγράφοι (ὡς ὁ Πολύγνωτος).

(2) Ὅσα περὶ τῆτων τε καὶ τῶν ἄλλων συγγραφέων ἐν τῷ Ἑλληνικῷ καθρέπτη ἀπανταχῶ, καὶ ἐν τῷ τρίτῳ τόμῳ μέρ. Β΄.